

XALQ DOSTONLARIDA 40 YIGIT OBRAZINING AHAMIYATI

Ahmadova Go'zal Azamat qizi

Toshkent viloyati Parkent tumani 31-o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqola xalq dostonlaridagi "40 yigit" obrazining badiiy, ijtimoiy-siyosiy va tarixiy-madaniy ahamiyatini tahlil qilishga bag'ishlangan. Mazkur obraz, asosan, bosh qahramonning sadoqatli yordamchilari, uning qudrati va xalqning birligi ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotda bu obrazning doston syujetidagi o'rni, qahramonlik g'oyasini targ'ib qilishdagi roli va uning arxaik hamda mifologik ildizlari ko'rib chiqiladi. "40 yigit" obrazi orqali adolat, erkinlik va Vatan himoyasi kabi oliy qadriyatlar ulug'lanishi asoslanadi.

Abstract: This article is dedicated to analyzing the artistic, socio-political, and historical-cultural significance of the "40 Youths" (Forty Braves) image in folk epics. This motif primarily appears as the loyal companions of the main hero, symbolizing his power and the unity of the people. The research examines the role of this image in the epic plot, its function in promoting the idea of heroism, and its archaic and mythological roots. It is argued that the image of the "40 Youths" glorifies supreme values such as justice, freedom, and the defense of the Motherland.

Kalit So'zlar: Xalq dostonlari, 40 yigit, Go'ro'g'li, qahramonlik, Chambil, birlik, sadoqat, epik an'ana, obraz.

Keywords: Folk epics, 40 Youths, Koroglu/Go'ro'g'li, heroism, Chambil, unity, loyalty, epic tradition, motif.

KIRISH

Xalq dostonlari — bu xalqning asrlar davomidagi orzu-umidlari, kurashlari va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan ulkan san'at obidasidir. Unda qahramonlik, sadoqat, vatanparvarlik, adolat kabi oliy insoniy fazilatlar teran aks ettirilgan. Dostonlardagi asosiy obrazlar qatorida o'ziga xos timsoliy ahamiyatga ega bo'lgan "40 yigit" obrazi alohida o'rin tutadi. Bu obraz nafaqat bosh

qahramonning ko‘makdoshlari guruhi, balki chuqur ma’no-mazmunga ega bo‘lgan arxetipik ramzdir.

"40 yigit" obrazi ko‘plab turkiy, jumladan, o‘zbek dostonlarida, ayniqsa, "Go‘ro‘g‘li" turkum dostonlarida markaziy o‘rinni egallaydi. Ular Go‘ro‘g‘li bahodirning doimiy hamrohlari, uning g‘oyaviy birlashmasi va Chambil yurtining himoyachilari sifatida tasvirlanadi. Bu yigitlarning soni — "40" raqami esa tasodifiy emas, balki qadimiy mifologik va ramziy ma’nolarga ega bo‘lib, to‘liqlik, yetuklik va butun bir jamoa kuchini ifodalaydi. Mazkur tadqiqotning maqsadi — xalq dostonlarida ushbu obrazning tarixiy, badiiy va g‘oyaviy ahamiyatini ochib berish, shuningdek, uning doston poetikasidagi o‘rnini aniqlashdan iborat.

ASOSIY QISM: MUHOKAMA

1. Obrazning Ramziy va Mifologik Ildizlari

"40" raqamining timsoliyligi: "40 yigit" obrazi tushunchasi islomdan oldingi turkiy mifologiyaga borib taqaladi. Ko‘plab xalqlar eposlarida "40" soni muqaddaslik, kuch, to‘liqlik va sinov muddatini anglatadi. Dostonlarda 40 kunlik chilla, 40 ot, 40 qiz kabi motivlar uchraydi. "40 yigit" aynan shu ramziy ma’noga ega bo‘lib, jangovar ruh, mag‘lubiyatga uchrash qiyin bo‘lgan jamoa qudrati va ishonchli do‘stlikning timsoli hisoblanadi.

Birlik va Sadoqat timsoli: Bu obraz, avvalo, bosh qahramon atrofida birlashgan, unga cheksiz sadoqatli bo‘lgan jamoani aks ettiradi. "Go‘ro‘g‘li" dostonida 40 yigit – Hasanxon, Ahmad Sardor, Soqibulbul kabi har biri alohida qahramonlikka ega bo‘lgan yigitlardan tashkil topgan bo‘lib, ular umumiy bir maqsad – adolat va erkinlik uchun kurashga birlashgan. Ularning birligi Go‘ro‘g‘lining kuchi va qudratini yanada oshiradi. Ular faqatgina jangchi emas, balki Chambil yurti ma’naviyatining himoyachilaridir.

2. Doston Syujetidagi Funksiyasi

Bosh Qahramonning Kuchaytiruvchisi: 40 yigit obrazining asosiy vazifasi bosh qahramonning qahramonlik harakatlarida ishtirok etishdir. Ular Go‘ro‘g‘lining janglarida unga yordam beradi, maslahat beruvchi donishmand, josuslik qiluvchi ayyor va xavfli vaziyatlarda uni himoya qiluvchi qalqon rolini bajaradi. Ular

Go‘ro‘g‘lining yetakchilik qobiliyatini, uning xalq orasidagi obro‘cini va jasoratini tasdiqlash uchun muhimdir. Bosh qahramonning yolg‘iz qolmasligi, uning ortida katta kuchning turishi obrazning ahamiyatini ko‘rsatadi.

Ijtimoiy Modelni ifodalash: 40 yigit obrazi adolatli ijtimoiy-siyosiy tuzum g‘oyasini ilgari suradi. Ular Chambil yurtining jangovar ruhi va harbiy qudratini anglatadi. Dostonlarda tasvirlangan 40 yigitlar jamoasi – podshoh (Go‘ro‘g‘li) va uning sodiq navkarlari (40 yigit) o‘rtasidagi o‘zaro ishonch va hurmatga asoslangan ideal jamiyat modelini ko‘rsatadi. Bu esa xalqning erkinlik va adolatga bo‘lgan intilishini ifodalaydi. Ular zulmga qarshi kurashning kollektiv shaklini yaratadi.

3. Obrazning Ta’limiy va G‘oyaviy Ahamiyati

Jasorat va Vatanparvarlik Targ‘iboti: "40 yigit" obrazlari orqali yoshlarga jasorat, fidoyilik, do‘stlikka sadoqat va Vatan himoyasi kabi g‘oyalar singdiriladi. Ularning har biri qandaydir bir ijobiy fazilatning timsoli bo‘lib, tinglovchilar va o‘quvchilarga ibrat namunasini ko‘rsatadi. Ular yomonlikka qarshi kurashda matonat, mardlik va hamjihatlikning muhimligini ta’kidlaydi. Har bir yigit alohida qahramon bo‘lsa-da, ularning umumiy maqsadi bitta — Vatan osoyishtaligi va adolatni tiklashdir.

XULOSA

Xalq dostonlaridagi "40 yigit" obrazi shunchaki son jihatdan ko‘rsatkich emas, balki chuqur ramziy, ijtimoiy va badiiy ma’noga ega bo‘lgan arxetipik obrazdir. Bu obraz xalqning birlik, qahramonlik va adolat g‘oyalariga bo‘lgan ishonchini ifodalovchi, bosh qahramonning epik qudratini ta’minlovchi asosiy element hisoblanadi. "40 yigit"lar: Ramziy ahamiyatga ega bo‘lib, "40" sonining mifologik to‘liqligi va kuchini namoyon etadi; Ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib, adolatli va birlashgan jamiyat modelini aks ettiradi; Badiiy ahamiyatga ega bo‘lib, doston syujetini rivojlantirishda va qahramonlik harakatlarini amalga oshirishda muhim funksional rol o‘ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, 40 yigit obrazining dostonlarda mavjudligi xalq og‘zaki ijodining badiiy tafakkuridagi kollektiv qahramonlik tushunchasi naqadar

chuqur ildiz otganini ko'rsatadi. Ular faqat o'tmish qahramonlari emas, balki kelajak avlodlar uchun ham sadoqat, matonat va birdamlik ramzi bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, I. A. (2000). "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch". Toshkent: Ma'naviyat.
2. Jirmunskiy, V. M., & Zarifov, H. T. (1947). "O'zbek xalq qahramonlik eposi". Moskva: Nauka.
3. Musina, G'. (1983). "O'zbek xalq dostonlarida xotin-qizlar obrazi". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
4. Mirzayev, T. (2004). "O'zbek xalq dostonlarining poetikasi". Toshkent: Fan.
5. Murodov, M., & Ergashev, A. (1999–2000). "Alpomishnoma". I va II kitoblar. Toshkent: Mehnat.
6. Safarov, O. (2010). "O'zbek xalq og'zaki ijodi". Darslik. Toshkent: Fan va texnologiyalar.